

УДК [069 : 908] (477.82) : 39 «1939/1989»

ЕТНОГРАФІЧНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ У 1939-1989 РОКАХ

Людмила Мірошниченко-Гусак

Волинський краєзнавчий музей

Україна, 43021, м. Луцьк, вул. Шопена, 20

e-mail: eviddil@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3515-6481>

У статті висвітлено найтриваліший етап в історії відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею, яким був радянський період (1939-1989 роки). Прослідковано тогочасну долю етнографічної колекції, звернуто увагу на здобутки й упущення, що стосувалися етнографічного напрямку діяльності музею, показано вплив на його функціонування комуністичної тоталітарної системи.

Ключові слова: Волинський краєзнавчий музей, відділ етнографії та народних промислів, радянський період, етнографічна пам'ятка, колекція

Сьогодні в Україні спостерігаються певні регресивні явища, що стосуються етнологічної науки. Зокрема, прикрим виглядає факт вилучення її із списку спеціальностей. Це означає, що фахових етнологів не дорахуються ні суспільство, ні заклади науки та культури, у тому числі й етнографічні музеї та відділи етнографії краєзнавчих музеїв країни. Очевидно, що при мотивації стосовно ухвалення такого рішення не були враховані уроки радянського минулого. Між тим відомо, що в означену добу мало місце застосування різноманітних заборон, які перешкоджали всебічному й неупередженому розвитку етнології та спрямовувалися на перетворення її служницею комуністичної тоталітарної теорії та практики, у тому числі і музейними засобами. Тому у контексті захисту та розвитку національної етнологічної науки актуальними є дослідження, присвячені етнографічному напрямку діяльності українських музеїв у радянський час, у тому числі Волинського краєзнавчого музею (далі – ВКМ) впродовж 1939-1989 років.

Етнографічний напрям діяльності ВКМ, розташованого у м. Луцьку, бере початок з середини червня 1929 р. – часу відкриття закладу. Тоді місто, як і вся Західна Волинь, перебувало під владою міжвоєнної Польщі та функціонувало як один з її воєводських центрів. Радянський період у діяльності етнографічного напрямку ВКМ розпочався з осені 1939 р. Його настання виявилось наслідком окупації західноукраїнських земель Червоною армією, їх приєднання до Радянського Союзу та створення наприкінці 1939 р. у складі Української РСР нової адміністративно-територіальної одиниці – Волинської області. Кінцевою межею цього періоду можна вважати 1989 р., коли було

відновлено діяльність відділу етнографії, що відтоді одержав назву відділ етнографії та народних промислів ВКМ. З означеного хронологічного відрізка випадає етап нацистського окупаційного режиму у Луцьку (кінець червня 1941 – початок лютого 1944 рр.).

Етнографічний напрям діяльності ВКМ у 1939-1941 рр. та у 1941-1989 рр. виступає невід'ємним складником питань етнографічного музейництва України радянської доби. Вони висвітлені у дослідженнях Г. Скрипник [32], Л. Крупник [22], О. Крука [21], Р. Маньковської [24] й інших науковців. Тут подається інформація загальноукраїнського змісту та звертається увага на провідні етнографічні музеї. Історія відділів етнографії регіональних краєзнавчих музеїв розкрита фрагментарно.

Становлення та розвиток етнографічного напрямку діяльності ВКМ у радянський період – на тлі показу сторінок минулого закладу – частково висвітлили О. Ошуркевич [25], А. Силлюк [30], Ф. Рябчикова [28], Л. Серховець і Т. Трофімук [29], М. Лавнічек [23] та інші автори. У публікаціях Н. Пушкар та І. Несторук [26; 27], присвячених питанням історії та науково-фондової роботи музею, зустрічаються певні відомості про поповнення його збірки й етнографічними пам'ятками. Детальніше питання комплектування етнографічної колекції та її місця в експозиції ВКМ розкрито у статтях Є. Ковальчук [18; 19].

Таким чином, повна інформація про етнографічний напрям діяльності ВКМ радянської доби відсутня у наявних наукових публікаціях, де мова йде про роботу закладу. Дані про етнографічні пам'ятки у збірці ВКМ, що поповнили її у 1939-1941 та 1944-1989 рр., їх опрацювання та певне представлення, зустрічаються у

контексті відомостей, що стосуються діяльності інших відділів музею. Тому чинники науково-теоретичного та практичного характеру спонукали автора звернутися до висвітлення теми, заявленої у назві публікації.

Метою статті є якомога повніше висвітлити історію становлення та функціонування етнографічного напрямку діяльності ВКМ у радянську добу. Відповідно до означеної мети визначені наступні основні завдання: проаналізувати вплив музейної політики комуністичного тоталітарного режиму на існування відділу етнографії та народних промислів, визначити долю етнографічної колекції; прослідкувати зміст і рівень наукового комплектування у згаданий період музейних фондів пам'ятками народної культури; висвітлити їх місце у тогочасній експозиційно-виставковій і науково-освітній діяльності музею.

Прихід восени 1939 р. на Західну Волинь більшовицької влади, здійснення нею політики «радянізації» не могли не торкнутися й Волинського краєзнавчого музею. «Оновлений» за радянськими музейними стандартами заклад поновив діяльність у травні 1940 р. як державний обласний краєзнавчий музей. Порізному склалися долі музейників, які працювали у Луцьку до осені 1939 р. та були причетними до функціонування етнографічного напрямку музею. На середину 1940 р. у музеї працювало 12 осіб. З них науковими співробітниками були довоєнні фахівці З. Леський, О. Мардкович та А. Дублянський [31, с. 209; 23, с. 125]. Водночас штат закладу поповнювався кадрами скерованими у Волинську область з центральних чи східних районів УРСР або інших радянських республік. Наслідком виявилася проблема нестачі профільних науковців і низької компетентності певних працівників музею. Це питання не втрачало актуальності й у наступні роки функціонування закладу впродовж радянського періоду.

Зміни стосувалися й структури музею та головних засад його діяльності. Згідно партійно-державних постанов 1940 р. у реорганізованому музеї функціонували краєзнавчий, історичний, археологічний та етнографічний відділи [19, с. 251]. Було проведено переоблік пам'яток, під час якого облікові дані переносилися у нові інвентарні книжки та записувалися російською мовою. Це стосувалося й етнографічних пам'яток, що були зафіксовані у томі 1 інвентарної книги з етнографії, заповнення якої здійснювалося з 5 серпня по 22 грудня 1940 р. Тут було згруповано за типологією та

зафіксовано 868 предметів народної культури [8].

Отже, можна вважати, що відділ етнографії продовжив активну роботу в структурі музею. Однак аналіз фактів свідчить про протилежне. Надходження етнографічних пам'яток впродовж 1940 – першої половини 1941 рр. були досить незначними. Відомо, що єдиним успішним здобутком стали експедиційні виїзди до містечка Берестечка та села Перемиль Горохівського району А. Дублянським і З. Леським. Під час їх проведення, ці фахівці здійснили записи переказів про історичні пам'ятки, топонімічні найменування, зібрали тексти давніх народних пісень та віршів місцевих аматорів [10]. Відповідна політична ситуація в країні, більшовицькі підходи до музейної справи, що мала слугувати засобом пропаганди задля возвеличення сталінського режиму, відсутність або нестача фахівців, належних умов праці, інші обставини фактично спричинили припинення роботи відділу етнографії ВКМ і згорання функціонування етнографічного напрямку у його діяльності.

Трагічним для ВКМ загалом і його етнографічних пам'яток, зокрема, виявилися роки нацистської окупації Луцька. З одного боку, гітлерівці дали дозвіл на функціонування музею, який як зазначалось у повідомленні А. Дублянського (січень 1942 р.) «...відкритий для відвідування після усунення більшовицького пропагандистського матеріалу» [4, с. 7]. Етнографічні предмети, ймовірно, ще деякий час експонувалися, але у меншій кількості через невелике приміщення музею. У вищезазваному матеріалі А. Дублянського звернуто увагу на «цікавий і багатий етнографічний відділ, в якому переважають народні вишивки й великодні писанки» [4, с. 5]. Разом з тим напередодні відступу з Луцька нацисти пограбували музейну збірку. Після вигнання німецьких окупантів радянська влада доручила новопризначеному директору ВКМ В. Засядчуку провести звірення та підготувати списки пам'яток, які були вивезені або пошкоджені нацистами. Втрати етнографічного відділу становили 807 одиниць [20, с. 66-67]. Варто підкреслити, що у документації про втрати чи пошкодження музейних пам'яток відсутні відомості про велику колекцію писанок, яка у міжвоєнний час нараховувала кілька сотень одиниць і була окрасою музейної експозиції навіть у період німецької окупації. Її доля залишається невідомою і донині.

У повоєнні роки радянська влада продовжила впроваджувати зміни у музейній діяль-

ності, надалі підпорядковуючи її комуністичній ідеології та практиці й використовуючи як потужний пропагандистський засіб. Особливо виразно ця політика простежувалася у краєзнавчих музеях, зміст експозиції яких чітко регламентувався різними директивами та створювався за хронологічно-тематичним принципом. Негативним таким підхід виявився для етнографічної колекції ВКМ, яка, як і в інших аналогічних музеях, підпала під боротьбу з «речовизмом» [24, с. 77] і слугувала лише ілюстрацією для вихваляння певних «історичних» перемог соціалістичного ладу.

Постанова владних структур області № 84 від 15 червня 1944 р. «Про відкриття Волинського державного історико-краєзнавчого музею» не містила відомостей про структуру закладу [9]. Однак, з цього часу у матеріалах щодо нього відсутня інформація про існування відділу етнографії. Тоді ж було ліквідовано і фондову групу етнографічних пам'яток. При проведенні у 1948 р. чергової інвентаризації заведено нові комплекти інвентарних книг відділів історії дорадянського періоду (з підвідділом археології), Великої вітчизняної війни та соціалістичного будівництва, природи та художнього; записи у них велися до 1961 р. [27, с. 183].

Відповідно до «Тимчасового положення про краєзнавчі музеї» (1950 р.) [13] ВКМ пропонував відвідувачам оглянути експонати відділів, які отримали вже дещо інші найменування: природи, історії краю дореволюційного часу (тобто, до 1917 р.), а також радянського періоду (з двома підвідділами). Незначна частина музейних етнографічних предметів з колекції закладу демонструвалася в експозиції відділу історії краю дореволюційного часу. Це засвідчують акти їх передачі та прийому, складені при зміні директорів музею у 1950-х рр. [15; 16]. Детальніша інформація про використання етнографічних предметів в експозиції музею подана у путівнику 1967 р. [11]. Тут зазначається, що в одному із залів демонструвалися експонати, що характеризували різні заняття та побут селян: ткацький верстат, сукновальня, терниця, вулик-дуплянка, дерев'яна соха, борона, граблі, ціп, комплекти жіночого вбрання, свита й ін. [11, с. 21-22]. Відповідали за цю частину експозиції наукові співробітники відділу дореволюційного (дорадянського) періоду. Вони тривалий час опікувалися етнографічними пам'ятками та доклали чимало зусиль для поповнення музейних фондів народними скарбами.

Форма подачі в експозиції ВКМ етнографічних пам'яток повинна була відповідати тогочасним детально виписаним методичним стандартам радянського музейництва. Окрім того, що народній культурі приділялася мізерна частина виставкових площ, вона ще й подавалася як примітивне, провінційне – на противагу тодішньому нібито досконалому радянському побуту – явище. Пам'ятки ретельно підбиралися, щоб відповідати основним ідеологічним вимогам і впливати на комуністичне виховання трудящих. Зверталася увага й на естетичну сторону експонатів, які не повинні були дисонувати з численними агітками, газетними вирізками й інформацією про передовиків виробництва.

Означений підхід слугував керівництвом до дії при створенні нової експозиції ВКМ, відкритої для огляду у 1985 р. Більшу частину виставкових площ, як годиться, займали матеріали радянської історії. У відділі давньої історії у розділі «Розвиток капіталістичних відносин ХІХ – початку ХХ ст.» як пережитки «темного» минулого були представлені майстерня гончаря, світлиця та сіни. Така характеристика етнографічних матеріалів простежувалася і в тогочасних публікаціях, в яких висвітлювалася щойно створена експозиція музею. Зокрема, в одній з них зазначалося: «Либонь природа Волині в усі часи була прекрасною. А от життя людське було колись злидненным, і про це своєрідно розповість обстановка сільської хати, фотографія давнього весілля, чорний щербатий серп, соха... А як багато розкаже рушник, на котрому виносили хліб-сіль воїнам Червоної Армії жителі...» [7].

Попри певні обмеження, наукові співробітники відділу давньої історії під керівництвом Р. Кашевської спромоглися подбати про те, щоб у новій експозиції музею були представлені й інші предмети, які символізували народну культуру волинського краю.

У невеликому, але окремому залі експонувалися зразки давніх вишитих орнаментів, чоловічі та жіночі декоровані сорочки, головні убори, музичні інструменти, писанки, зняряддя обробітку рослинних волокон і ткацтва, пристосування для риболовлі. При створенні цієї постійної виставки методичну допомогу працівникам ВКМ надала Л. Орел – український етнограф, автор експозиції «Полісся» Національного музею народної архітектури та побуту України, яка кілька разів приїздила у складі експедицій до Волинської області.

Щодо етнографічних тематичних виставок, то у Волинському краєзнавчому музеї їх майже

не створювали. Однією з причин цього була заборона «надмірної ідеалізації та замилювання минувшиною». Під таку мотивацію у 1973 р. потрапила виставка, оформлена Р. Кашевською та Н. Пушкар в одному з відремонтованих залів. Окрім музейних працівників, її ніхто не побачив [26, с. 194-195]. Щоправда, у 1980-х рр. спостерігається активне експонування творів народного мистецтва на виставках, що організовувалися у виставкових залах художнього відділу музею. Переважно це були обласні виставки творів самодіяльних художників і майстрів декоративно-ужиткового народного мистецтва.

Особливостями вирізнялося у радянську добу і поповнення етнографічними пам'ятками фондів закладу. У перспективних планах 1950-х рр. щодо комплектування музейної збірки увага на це не зверталася. Пріоритетними на той час були теми так званої братньої допомоги великого російського народу українському народові та збір матеріалів про передовиків виробництва, делегатів партійних з'їздів, поповнення фондів окремими зразками виробів заводів і фабрик [12; 14]. Водночас ВКМ як регіональний музей покликаний був надавати методичну допомогу в експедиційній роботі провідних республіканських науково-дослідних установ і музейних закладів, що проводилися на території області. Так, у другій половині 1950-х – 1960-і рр. низку експедицій здійснив відділ етнографії Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського, Львівська картинна галерея, Львівський музей етнографії та художнього промислу, Державний музей народної архітектури та побуту УРСР. Залучені до цих заходів співробітники Волинського краєзнавчого музею отримали значний досвід проведення науково-дослідницької та науково-фондової роботи, який стали використовувати у власній роботі [17, с. 75].

Окрім того, дослідження вищезгаданих установ і закладів дали поштовх до здійснення Волинським краєзнавчим музеєм у 1960-1970-х рр. самостійних історико-етнографічних експедицій у різні райони області. Основним їх завданням було виявлення і збір етнографічного матеріалу для музею, а також фіксація й укладання списків давніх споруд народної архітектури, знарядь праці та предметів побуту для музею під відкритим небом у Пирогові [6]. Методична допомога для вирішення цих завдань була надана, зокрема, відділом етнографії Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені М. Рильського. Ця науково-

дослідна установа розробила та надіслала місцевим музеям «Перелік старовинних пам'яток народного будівництва, знарядь праці, виробів ремесла, побутового начиння, творів мистецтва тощо, які необхідно виявляти, брати на облік, зберігати та збирати» [5]. Наслідком експедицій працівників ВКМ стало надходження до фондів значної кількості речових етнографічних пам'яток: народного традиційного вбрання, господарських знарядь, ремісничих виробів, меблів, кухонного начиння й ін.

Значну роботу з комплектування у ВКМ збірки творів народного мистецтва провели наукові співробітники створеного у 1973 р. художнього відділу музею. Результатом їх експедиційних виїздів у 1970-1980 рр. стало надходження до закладу 1,5 тис. пам'яток – переважно тканих і вишиваних рушників, скатертин, народного вбрання, кераміки, різьби й ін. [18, с. 72]. Більшість їх увійшла до фондової групи «Декоративно-прикладне мистецтво», якою й опікувався художній відділ. Протягом 1980-х рр. науковцями Волинського краєзнавчого музею проводилися обстеження сакральних об'єктів. Під час експедицій також були виявлені та передані до його фондів твори народного ткацтва та вишивки (рушники, килими, доріжки, скатертини) [18, с. 72].

Зібрана етнографічна колекція була розділена за матеріалом виготовлення і до сьогодні зберігається у різних речових фондових групах: Р2 (прапори, тканини, одяг, шкіра), Р3 (дерево, кістка, солома, скло, кераміка, пластмаса), Р4 (метал, зброя, військове спорядження) й ін.

На 1970-і рр. припадає відновлення комплектування колекції писанок. Тоді було започатковано й нову речову групу Р7 (писанки), яку поповнили твори волинських авторів, виконані традиційним восковим розписом. У 1977 р. створена фондова група Д (декоративно-прикладне мистецтво), до якої внесли частину переоблікованих етнографічних пам'яток, зібраних у міжвоєнний період, та нові надходження. Із впровадженням цієї групи пов'язане надходження до Волинського краєзнавчого музею через Дирекцію художніх виставок України чотирьох десятків творів відомих українських майстрів народного мистецтва з Опішного, Косова, Кролевця й інших самобутніх осередків народної творчості. Ці унікальні речі стали не лише окрасою, а й яскравим прикладом для подальшого поповнення музейної збірки.

Під час комплектування у радянську добу фондів ВКМ майже ніякого значення не надавалося збереженню об'єктів нематеріальної культурної спадщини. Лише у 1980-х рр. музейники почали більше уваги звертати на записи українського фольклору, збір відомостей про різдвяні обряди, великодні звичаї, народну музику та танці тощо. Значна роль у цій справі належала О. Ошуркевичу – уродженцю Волинської області, відомому українському фольклористу, музеєзнавцю, громадському діячеві.

Отже, впродовж кінця 1960-х – 1980-х рр. збірка Волинського краєзнавчого музею поповнилася значною кількістю етнографічних пам'яток. Проте їх подальше опрацювання, вивчення, популяризація тоді ще не стали важливим напрямом діяльності закладу. Це, зокрема, стосувалося і науково-освітньої роботи, де етнографічна тематика майже не висвітлювалася. Лекції й інші заходи подібного змісту, що організовувалися музейними співробітниками, мали відповідати планам, в яких практично не було відведено місця показові багатогранної національної народної культури України та Волині. Свідченням слугує тематика таких виступів, подана у розроблених наприкінці 1980-х рр. комплексних програм «Музей – школі» (1987 р.), «Музей – СПТУ» (1988 р.), «Музей – вузу» (1989 р.) [1; 2; 3]. Тут пропагувалися лише «Ріст культури та добробуту трудящих Волині за роки Радянської влади», «Радянські звичаї, традиції та обряди» й аналогічна низка інших.

Диктат ідеологічних комуністичних постулатів у справі представлення етнографічних пам'яток, розпорошеність (попри більш чи менш активний збір творів народного мистецтва) етнографічної колекції між різними фондovими групами, нестача, а то й відсутність справді фахових музейників-етнографів, фінансова сторона справи – ці й інші обставини зумовили появу та поширення думки, що відділ етнографії у Волинському краєзнавчому музеї непотрібний, достатньо художнього. На щастя, з середини 1980-х рр. розпочався період «перебудови», який спричинив у подальшому послаблення ідеологічного та командно-адміністративного тиску, значні зрушення у культурній політиці. Склалися сприятливі умови для відновлення у Волинському краєзнавчому музеї роботи відділу етнографії. На успіх справи вплинула й низка інших факторів, зокрема, активне вивчення етнографічної колекції ВКМ відомими українськими етнографами, мистецтвознавцями, співпраця музей-

ного колективу з львівськими та київськими музеями етнографічного профілю. Ініціатором почину став О. Ошуркевич: у 1989 р., згуртувавши кількох зацікавлених співробітників ВКМ, він поставив за мету створення Музею етнографії. Цей задум дав змогу відновити діяльність відділу етнографії та фактично розпочав нову сторінку у біографії закладу.

Таким чином, 1939-1989 рр. для етнографічного напрямку діяльності Волинського краєзнавчого музею ознаменувалися домінуванням радянської суспільно-політичної системи. Це, відповідним чином, позначилося на всьому змісті роботи, що проводилася у вищезазначеній галузі. На основі віднайденого та проаналізованого автором матеріалу вдалося встановити, що найсуттєвішими чинниками, які впливали на долю етнографічного напрямку діяльності ВКМ у соціалістичний період, були наступні: підпорядкування музейної політики вимогам комуністичної тоталітарної системи, ліквідація відділу етнографії у структурі музею, розпорошення етнографічної колекції між різними фондovими групами, згортання вивчення та популяризації автентичної народної культури волинян і поліщуків, слабке кадрове та фінансове забезпечення діяльності напряму. Водночас означений період характеризувався продовженням накопичення етнографічних пам'яток, які у 1970-1980-х рр. стали предметом досліджень відомих українських фахівців. Важливу роль у забезпеченні функціонування етнографічного напрямку діяльності ВКМ відіграли й тодішні профільні установи та музейні заклади України, завдяки яким здійснювалася його методична та наукова підтримка. Означені позитивні аспекти були серед тих вагомих складників, які зумовили створення у 1989 р. відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею – однієї із структур закладу, яка з того часу і дотепер здійснює цілеспрямовану активну діяльність.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Волинський краєзнавчий музей (далі – ВКМ). ДМ-25760/2. Комплексна програма Волинського краєзнавчого музею «Музей – школі». Луцьк, 1987 р. 15 с.
2. ВКМ. ДМ-25761. Комплексна програма Волинського краєзнавчого музею «Музей – СПТУ». Луцьк, 1988 р. 8 с.
3. ВКМ. ДМ-25762. Комплексна програма Волинського краєзнавчого музею «Музей – вузу». Луцьк, 1989 р. 9 с.
4. ВКМ. ДМ-28241. Історія Волинського музею в документах обласного архіву. Альбом. 10 с.
5. ВКМ. ДМ-66339. Перелік старовинних пам'яток народного будівництва, знарядь праці, виробів ремесла, побутового начиння, творів мистецтва тощо, які необхідно виявляти, брати на облік, зберігати та збирати. 10 арк.
6. ВКМ. ДМ-66341. Список старовинних знарядь, виробів та предметів побуту Волинської області за станом на 15 червня 1969 р. 10 арк.

7. ВКМ. ДМ-67364. Свідки історії, свідки сьогодення. (Обласний краєзнавчий музей – в новому будинку). 1 арк.
8. ВКМ. Інвентарна книга по етнографії Волинського обласного краєведческого музею в г. Луцке. 139 с.
9. ВКМ. КДФ-14050. Постанова № 84 Виконавчого комітету Волинської обласної Ради депутатів трудящих від 15 червня 1944 р. м. Луцьк «Про відкриття Волинського державного Історико-Краєзнавчого музею». 1 арк.
10. ВКМ. КДФ-17329. Матеріали з волинського фольклору. Записані 28.09.1940 р.
11. ВКМ. КДФ-9037. Волинський краєзнавчий музей. Публікації. Львів: Каменярь, 1967. 50 с.
12. Державний архів Волинської області (далі – ДАВО). Ф. Р-2083. Оп.1. Спр.26 «План комплектування музейних фондів на 1950 р.». 50 арк.
13. ДАВО. Ф. Р-2083. Оп.1. Спр.28 «Типове положення про краєзнавчі музеї 1950 р.». 7 арк.
14. ДАВО. Ф. Р-2083. Оп.1. Спр.41 «Перспективний план комплектування музейних фондів на 1953-1954 рр.». 6 арк.
15. ДАВО. Ф. Р-2083. Оп.1. Спр.60 «Приймально-передавальний акт, складений при зміні директорів та опис експонатів, що знаходяться в експозиції і фондах облмузею станом на 1 січня 1957 р.». 295 арк.
16. ДАВО. Ф. Р-2083. Оп.1. Спр.69 «Приймально-передавальний акт складений при зміні директорів і опис експонатів відділу історії дорядянського періоду». 210 арк.
17. Кашевська Р. Понад півстоліття в музеї. Спогади // Волинський музей: історія і сучасність: наук. зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф., Луцьк-Колодяжне, 18-19 трав. 2004 р. Вип. 3. Луцьк, 2004. С. 68-77.
18. Ковальчук Є. Волинський краєзнавчий музей. До історії етнографічних досліджень // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народна культура – шлях до себе: зб. наук. пр.: матеріали Волин. обл. наук.-етнограф. конф., м. Луцьк, 10-11 квіт. 2003 р. Вип. 11. Луцьк. 2003. С. 71-73.
19. Ковальчук Є. Волинський краєзнавчий музей. До історії музейної експозиції // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб. Вип. 5. Матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзн. конф., присвяченої 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р. Упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2014. С. 250-255.
20. Кот С., Ошуркевич О. Доля культурних скарбів України під час Другої світової війни: архіви, бібліотеки, музеї. Вип. 1. Волинський краєзнавчий музей. Документи. Київ-Бремен: Українознавство, 1996. 75 с.
21. Крук О. Створення етнографічних комплексів та експозицій як один з напрямків розвитку українського музейництва 1960-х – 1980-х років // Краєзнавство. № 1-2. 2009. С. 120-127.
22. Крупник Л. Музеї УРСР як засоби радянської ідеологічної політики у 70-ті роки ХХ ст. // Наукові записки. Зб. пр. молодих вчених та аспірантів. Т. 19 (2). Київ, 2009. С. 382-393.
23. Лавнічек М. Політика радянської влади щодо музейних закладів західних областей України в 1939-1941 рр. // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. № 13 (338). Луцьк, 2016. С. 122-127.
24. Маньковська Р. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть. Львів: Просвіт-М, 2016. 408 с.
25. Ошуркевич О. З історії Волинського краєзнавчого музею // Волинський музей. Історія і сучасність. Тези та матеріали І наук. конф. Луцьк, 1998. С. 5-6.
26. Пушкар Н. Музейні бувальщини – 2 // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб. Вип. 5. Матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзн. конф., присвяченої 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р. Упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2014. С. 185-200.
27. Пушкар Н., Несторук І. П'ять етапів музейної історії: колекції, хранителі, будинки // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб. Вип. 5. Матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзн. конф., присвяченої 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р. Упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2014. С. 168-185.
28. Рябчикова Ф.Д. Музейництво на західноукраїнських етнічних землях у 1939-1941 рр. // Волинський музейний вісник. Вип. 4: Музеї у дослідженні та збереженні пам'яток культурної спадщини західноукраїнських етнічних земель: наук. зб. / Упр. культури і туризму Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музейн. справи ВНУ ім. Лесі Українки; упоряд. А. Силюк, Є. Ковальчук. Луцьк, 2012. С. 12-18.
29. Серховець Л., Трофімук Т. Відновлення діяльності Волинського краєзнавчого музею у післявоєнний період (за матеріалами газети «Радянська Волинь») // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб. Вип. 5. Матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзн. конф., присвяченої 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р. Упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2014. С. 203-205.
30. Силюк А. Волинський краєзнавчий музей: сторінки історії формування колекції // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб. Вип. II. Луцьк, 1999. С. 6-10.
31. Силюк О. Анатолій Дублянський: від музейного працівника до Митрополита УАПЦ (Літопис життя та діяльності за матеріалами фондів Волинського краєзнавчого музею) // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб. Вип. 5. Матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзн. конф., присвяченої 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р. Упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2014. С. 206-228.
32. Скрипник Г.А. Етнографічні музеї України. Становлення і розвиток / АН УРСР. Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського. Київ: Наук. думка, 1989. 304 с.

Miroshnichenko-Gusak Liudmyla

Ethnographic Area of Activity of the Volyn Museum of Local Lore in 1939-1989

Issues concerning the ethnographic area of activity of Ukrainian museums during Soviet times, including regional ones, are relevant for the development of national ethnological science and museology. In particular, in available scientific publications, telling about the work of the Volyn Museum of Local Lore, there is no complete information on the specified activity. Therefore, the goal is to give the fullest possible coverage to the history of the formation and functioning of the ethnographic activity of the Volyn Museum of Local Lore during the period of 1939-1989. In accordance with the goal, the analysis of the influence of totalitarian regime museum policy on the existence of the Department of Ethnography and Folk Crafts of the Volyn Museum of Local History was carried out, and the destiny of ethnographic collection was determined; the content and level of scientific fullness in the mentioned period of museum funds by the specimens of folk culture were observed; their place in the museum's that time exposition-exhibitional and scientific-educational activity was showed.

The period from 1939 to 1989 was the longest in the history of the Department of Ethnography and Folk Crafts of the Volyn Museum of Local Lore. It was marked by the domination of the Soviet socio-political system. This had a certain affect on the work carried out in the above-mentioned direction. On the basis of the material retrieved and analyzed by the author, it was found that the most significant factors that influenced the ethnographic activity of the Volyn Museum of Local Lore during the specified period were the following: the subordination of museum policy to the requirements of the communist totalitarian system, the elimination of the department of ethnography in the organization of the museum, the sharing of the ethnographic collection

between different funds, curtailing of the study and popularization of the authentic folk culture of Volynian and Polischuk people, weak staff and financial support of that area. At the same time, that period was characterized by the continuation of the accumulation of ethnographic specimens, which in the 1970s and 1980s became the subject of studies for well-known Ukrainian specialists. Important role in supporting the functioning of the ethnographic area of activity of the Volyn Museum of Local Lore also played core and museum institutions of Ukraine, thanks to which its methodological and scientific support was carried out. The mentioned positive aspects were among those important factors that led to the creation of the Department of Ethnography and Folk Crafts of the Volyn Museum of Local Lore in 1989 – one of the structural divisions of the institution, which has been performing a purposeful activity since then.

Keywords: *Volyn Museum of Local Lore, Department of Ethnography and Folk Crafts, Soviet period, Ethnographic specimen, collection*

Надійшла до редакції / Received: 04.09.2018

Схвалено до друку / Accepted: 03.10.2018